

VELIKI DRGOMALJ.

Gorskom kotaru najznatniji je sklop Drgomalj. Svratimo li pozornost ne samo na glavno mu bilo, već i na njegove ogranke, tad je to silan sklop sastavljen od vienca raznih vrhova, koji okružavaju doline, a običu potoci i rieke. Pravi mu je začetak kod Delnica, gdje se sa sjeverne strane podignuo preko 300 *m* visoko

iznad delničkog valovitog polja i protegnuo sve do blizu izvora rieke Kupe. Osnovnicom nalikuje Drgomalj velikomu poluotoku, koji osim zapadne strane običu vode. Niže Delnica padaju mu obronci u delničku dumaču; kod Lešnice običe ga Lešnica, a od istoimenoga sela sve do Broda rječica Kupica; sa sjevero-iztočne strane sve do Grbajela Mala Bjelica, a napokon ga obrubljuje rieka Kupa. Prama Delnicama pada dosta lagano a obronci su mu obrasli bukvom, smrekom i jelom. S jedne mu se strane uzdigao Zrinski a s druge Dorin vrh.

Iznad Broda uzdigoše se opet sa sjevero-iztočne strane četiri vrha, odkuda se sve većma osovljuje, izbočiv se 1331 *m* iznad šumeće Kupe. Prama Kuželju pada sklop veoma strmo; tu mu se otvara i utroba, iz koje zievaju silne vapnene pećine, koje su osobito značajne kod Bielih stiena (1200—1300 *m*).

Mnogo je vrhova, koji sklop drgomaljski sastavljaju, a medju njima najviši Veliki Drgomalj, uzdignuv se 1552 *m* visoko. Znatniji su mu još vrhovi: Mali Drgomalj prama Kuželju i dva istoimena vrha prama Brodu i Delnicama (1141 *m*), a spomena su vriedni Veliki Tomac iznad Crnoga luga, Velika i Mala Staja, Obrh i Praprut.

U drgomaljskim velikim šumama ima tetrieba, tuj prebiva i troprsti djeteo (*Apternus tridactylus*, Goldspecht). Od zvijeri ima u drgomaljskim šumama medjeda, Medo se zna dotepsti i u delničku dolinu, gdje strn opase, sbog toga su njive blizu šuma ogradjene, nu gosu medo malo za to haje, jer komad plota jednim mahom sruši, uvali se u strn te što ne popase, ono povalja. Kad gospodar kvar opazi, na brzo se raznese glas cielim mjestom, da je tomu i tomu medjed strn popasao. Tad se sprema u lov; ranim jutrom čekaju medjeda, a većkrat ga dočekaju i ubiju. Veliko je to slavlje po lovce!

NA TRAGU

i južnu. Gledaš sve vrhove od Bitoraja do Risnjaka, Snježnika našega i kranjskoga. Risnjak ti se tako iztiče, da u prvi mah usupnut ostaneš, kad si se na taj brežuljak uzpeo. Gledaš ga kao u panorami u svemu veličju njegovom. Sjeverno se opet dižu planine kranjske, dočim se nad Kupu iztakoše ogromne vapnene stiene. Svrneš li okom preda se, evo ti delničkoga polja, u sredini Delnica, a okolo njih velike planine a daleko tamo Bjelolasica. Nu najdivniji je pogled prama sjeveru na dolinu brodsku, preko koje se u tri zavoja svija Kupa. Tu se bieli Brod; tu sa slovenske strane Vas i Fara, s naše Podstiene i Moravice, a dalje je tamo od Kupe celi niz gora, med kojima se razabire i gora Okička.

Debela kolčina odmah se usieče i provuče izmedju svezanih nogu, te se tako medo kući prti. Lovci stupaju ponosno, gledajući sad na medjeda, sad na svjetinu, koja je došla da gosu vidi, je li malen ili velik, star ili mlad. Kad su medjedu kožu odrli, tad prodavaju medjedinu, po 18 nvč. kilo, a puk je kupuje i kao govedinu kuha.

Pripoviedao mijedan lovac u Delnicama, kako se u gustoj gori s medjedom sastao. »Bijaše vam to jaka medjedina, od mene samo nekoliko koraka daleko. Nisam imao ni puške, ni sjekire, ni štapa, već sam sobom po poslu samo kišobran ponio. Medo stane, te me gleda, ali stanem i ja te gledam njega. Moj oštri pogled nije ga uplašio i on se digne, da će na me. Što ću sada jadan; bježati nisam hotio, bojeći se, da me ne dostigne, već se domislih nečemu boljemu. Kad je medjed nakanio da potrči, otvorili brzo kišobran i baciv ga preda nj, počeli bježati. Dok se medjed zapanjio i sa kišobranom bavio, pobjegoh sretno. I tako me eto kišobran spasio.«

Veliki Drgomalj znamenit je i radi prekrasna vidika, pak u istinu taj bi vidik zavriedio, da se čovjek za nj malo više utruđi i izmuči. Od prvoga travom obrasloga brežuljka, puca ti najljepši pogled na stranu zapadnu i sjevernu, a sa najviše tačke na iztočnu

Na Veliki Drgomalj uzlazi se najbolje s delničke strane. Od ovuda krenuo sam i ja sa prof. Stošićem u jutro, a s nama i delnički drug B. kao vodič. Idući preko livada, na kojima je titrala jutarnja rosica poput dragulja, opazismo za malo, da ne idemo pravo, i zato udarismo drugim putem. Ovo bijaše kao predteča kasnijega bludjenja. Gorskim putem hodasmo posve udobno i debelom hladovinom. Lagano me uzpinjanje uplašilo, da ne idemo pravo, a nisam znao, da bi na Veliki Drgomalj i kočijom krenuti mogao. Za sat i po počela se gora gubiti i za malo bijasmo na bilu maloga Drgomlja, koji je pokriven gorskim lažima, na kojima vrstna trava raste, a kad smo se od ovuda uzpeli, zahvatismo i glavicu Velikoga Drgomlja.

Kad sam od piramide cieli zanimivi obzor razgledao, sjedosmo u hlad javorova grma, da odpočinemo i štogod založimo. Bilo je nekoliko tvrdo kuhanih jaja, hljeba, te ploška dobre domaće rakije. Išlo n m u slast, a tek pospješavao liepi razgled na još ljepšu okolicu. Svršiv to kratko blagovanje, odlučismo poći u Brod, a imao nas voditi drug B.

NA PLANINSKOJ PAŠI.

Javore, kojima sam jedva okom vrh segnuo, susretali smo svaki čas. Dno šume bijaše bujno papratnjačama zarastlo. Velike i liepe hvoje njihove upravo nas iznenadiše, a treba znati, da su one, u hrvatskoj Švici tako bujne i mnogobrojne, kao malo gdje u domovini.

Po 8 - 12 smaragdno-zelenih hvoja, složi se od preprudi poput košara, tako krasno, da ih je milina gledati. Koliko bi se izmučili prstići koje krasotice, kad bi tu naravnu košaricu oponašati htjele.

Na mnogim mjestima naidjosmo na poleglu travu ili mah. Tu su počivale plahe srne, kojih takodjer ima u drgomaljskim šumama. Na jednom mjestu razgledasmo drgomaljske stolce, nekoliko metara visoke i široke pećine, koje nalikuju zamašnim kockama.

Išli smo od njih neprestance nizbrdice, verući se preko srušenih stabala i pećina, hvatajući se za grane, jer su nam se poplati od šušnja posve izgledili bili. Već sam se

pobojao, da smo zašli, nu drug me tješio, da ćemo sad na dobru stazu doći, i sbilja za kratko vrieme dodjosmo. Meni se ipak to potucanje nije svidjalo; bojeći se, da će toga biti i više, pa se ne prevarih. Izašav iz šume, dodjosmo na velike laze (travnike, koševnice), gdje nadjosmo dva dječaka. Jednoga od njih upitah, zna li kuda vodi put u Brod.

»A što pitaš, ta ja sam toliko godina bio u Brodu i ovuda prolazio, meni je put posve dobro poznat,« pridoda na moje rieči drug Mato.

»Ali ipak ne bi s gorega bilo, kad bi nas popeljao i točno nam put pokazao, jer mi se čini, da ćemo još tetubati, a zar ne čutiš kolika je vrućina.«

»Da, da, neka ide jedan s nama, pak će dobiti koji novčić,« pridoda prof. Stošić.

»Ne treba mi nikoga, kad vam velim, da znam put; hajdmo samo!« No jedva, što odmakosmo, doviknu nam jedan od dječaka: »Ravno gospodine! ravno; na lievo, onuda ćete u Brod.

Dodjosmo opet u gustu šumu, a put nas neprestano vodio nizbrdice. Za jedno po sata izadjosmo iz guščare, a pred nama se opet protegli liepi planinski lazi. Duboko

PEČENICA NA PLANINI.

dolje opazismo dvie žene. Vikao sam iz svega grla, da stanu, nu nisu nas čule i u gustoj se gori izgubile. Niz obronak spustili smo se veoma brzo i došli na gorski kolnik i do jednoga ovčarskoga dvora, gdje smo malo odpočinuli. Odavle nismo krenuli kolnim putem, već uzbrdice, gdje nabasasmo na jedan dolac, a iz dolca u guščaru, pak opet uzbrdice. Sad nam je put zakrčila šikara, sad pećina. Tako bludismo već jedan sat; dozlogrdilo nam,

»Pričinja mi se, da smo zabludili, mi ne idemo pravo.«

»Kako bi zabludili, treba samo na ovaj vrh, pak smo odmah u Brodu.«

Na taj strmi vrh ne bijaše nigdje puta, s toga odlučismo poći već prije vidjenim kolnim putem. Medjutim je drug skakao lievo i desno, nu puta ne nadje, ali je ipak zahtievao, da ga slijedimo.

Kako sam bio gladan žedan i izmučen, jer sam od jutra bio o jednom jajetu, komadiću kruha i čašici rakije, to sam se tomu putu protivio, a uz moje nećkanje pristade i prof. Stošić.

»Ne idemo gospodine ovim putem, jer ćemo doći u Kuželj, hajdmo još uzbrdice.«

Ja se otresem, te podjoh do kolnoga puta. Sunce pripicalo nesmiljeno, bijaše najveća žega. Nekoliko smo časaka išli ravninom, a onda takovom strminom, da je Bogu plakati. Da nas je itko onako lomne iz daleka gledao, morao bi nas ili sažaljivati, ili nam se smijati. Strmica je sva posuta kamenjem, koje se medju poplatima i petama zaustavljalo, pomicalo i čovjeka strašno trudilo. Bijaše takova strmina, da su mi nožni palci postole prošupljili. Žile su mi tako nabrekli, da sam mislio popucat će. I prof. Stošić kao znatno stariji, mnogo je pretrpio, a sigurno gnjevan bio na onaj čas, kad je na ovaj put krenuo. Silna je to strmina, pa ipak ovuda seljaci kolima u planine po sieno idu. Nu ta kola nemaju stražnjih točaka, već se nizbrdice samo omiču. Bože moj! gorka li ovdje seljaku krušca, pa nam je uza sve to ipak čio, zdrav i zadovoljan.

Spuštajući se preko strmoga vrha Staje, ugledasmo duboko u dolini kraj Kupe **malo seoce, nu ono bijaše za nas vrednije od ma kojega grada, te ga uzklikom pozdr-**

sabrao. Ta strmina potraja do po ure, a kad sam je dokrajčio, odlahnulo mi pri duši tako, kao malo kada na mojim putovanjima. Za kratko dodjoše i moji drugovi, a onda odosmo brzo do gostionice. Za njom bijaše liep šljivik i voćar uz jaki potok Malu Bjelicu. Svukav postole i čarape, naručismo vina, vode, hljeba i pečene janjetine, a poslie objeda odosmo do Bjelice, gdje se okupasmo, a tad legosmo u hlad i zaspasmo sladko.

Dok smo spavali priraste društvo, jer su preko pregrade posjele i dvie žene sa svojom dječicom. Jedna vremešna, crnomanjasta, druga mlada, rumena ko jabuka. Sinak prislonio joj se o nogu i sladko spavao, dočim je drugoga angelka prigrnula grudima i dojila. Nevino djetešce, kako je milo majci biele ručice na grudi spustilo, kako milo oko sebe gledalo! Mlada žena tako me gledala, da mi srdce ganula i odmah pomislih, dali ju nije koja nevolja ili nesreća snašla. Podjoh k njoj, te joj ponudih čašu vina.

Gucne samo jedanput i reče: »Hvala gospodine! ne mogu više.«

»Pijte još malo, pijte, ta ne će vam škoditi.«

»Ne mogu,« odpovrnu tužna.

»Je ste li vi udata?« Kao da ju guja ujela za srdce, pogleda me opet, ali nakon kratke tekar stanke promuca:

»Bila sam tužna do po godine.«

»A od čega vam muž umro?«

»Ah gospodine! Bosna, jaoh,! nesretna ona Bosna, on bijaše prvi od naših, koji je tamo zaglavio.«

»A kako za Boga.«

»Bog mu griehe prostio, pokoj mu duši,« nastavi žena plaćući dalje: »Bilo neke subote, kad je sa svojim drugovima plaću primio i otišav u krčmu od rakije se opio. Kako je na štaglju spavao i pušio, zaspi, a lula mu padne u sieno. Ovo se upali. Prekasno bi sve. Muž mi je . . . ; on mi živ izgori, a mene s dječicom evo ostavi.« Na ove je rieči zaplakala kao mila godinica, napokon počme tužna i jadna tako ridati, da bi i kamen ganula bila.

Na plač se mali Joso probudi, pridiže se k majci, te ju ručicom po licu pogladi, poljubi u čelo, suze joj otare i u svojoj nevinosti propenta: »Ne plači mamice, Bog nas ne će ostaviti.«

I meni se otisne suza s oka. Utješiv majku i dječicu, podjoh do prof. Stošića, koji je cieli prizor bolnom dušom pratio i duboko uzdahnuo, rekavši: »Siromašna žena, uboga dječica!«

